

Fosil yakıt teşvikleri ve kaynakları nelerdir?

Sözlük anlamıyla teşvik, belirli bir iktisadi veya sosyal amaca ulaşabilmek için maddi destek ve hukuki kolaylık biçiminde verilen yardımlardır. Teşvikler genellikle vergi muafiyetleri aracılığıyla gerçekleşir. Kömür ve doğalgaz gibi fosil yakıtların vergilerine yönelik teşvikler, bu ürünlerin fiyatlarında düşümlere de yol açacağından bu teşvikler tüketici ve pazarı da etkiler.

Hükümetler neden fosil yakıtlara teşvik verir?

Özellikle fosil yakıtlara bağımlı ülkelerde, kömür, doğalgaz ve petrol gibi fosil yakıtlar yemek pişirme, ısınma, ulaşım ve elektrik üretimi için ihtiyaç duyulan birincil kaynaklardır. Hükümetler bu kaynakların erişilebilirliği için üreticinin maliyetlerini veya ürünün tüketim fiyatını düşürür.

Fosil yakıt teşviklerinin zararları nelerdir?

Teşvikler, küresel ve ulusal ekonomi için önemli mekanizmalardır. Ancak kömür başta olmak üzere fosil yakıtlara verilen teşvikler hem çevre hem de insan sağlığını tehdit eder. Ayrıca inanılan aksine yüksek gelirli kesim teşviklerden daha çok faydalanır. Uluslararası Para Fonu (IMF)'ye göre, küresel tüm teşviklerden nüfusun en zengin yüzde 20'si, en fakir yüzde 20'sinden altı kat daha fazla faydalanır. Fosil yakıt teşvikleri, fosil yakıtlar ile yenilenebilir enerji kaynakları arasındaki maliyet farkını açarak, yenilenebilir ve sağlıklı enerji kaynaklarının tercih edilmesini zorlaştırmaktadır.

Fosil yakıt teşviklerine karşı görüşler nelerdir?

1. İklim değişikliği: Fosil yakıt teşvikleri, enerji ihtiyacının daha çok fosil yakıtlardan karşılanmasına neden olur. Enerji sektörü, açığa çıkardığı sera gazı emisyonları ile iklim değişikliğine sebep olan başlıca sektördür. Yenilenebilir enerjinin yaygınlaşmasına ket vuran bu teşvikler, iklim değişikliği ile mücadele çabalarıyla da bağdaşmamaktadır.

2. Sağlık: Başta kömür olmak üzere fosil yakıtlar hava kirliliğinin ana sebeplerindendir. Fosil yakıtlara bağlı hava kirliliği solunum, kalp damar, beyin ve sinir sistemlerine etki ederek dünyada her yıl milyonlarca kişinin sağlığına zarar vermekte, erken ölümlere neden olmaktadır. Bu teşviklerin yarattığı negatif dışsallıklar, yani hükümetlerin ödemekle yükümlü olduğu yüksek sağlık maliyetleri ayrıca göz önünde bulundurulmalıdır.

3. Maliyet: Sağlık maliyetleri ve diğer dışsal maliyetlerin yanı sıra, fosil yakıtlara verilen mali desteklerin pek çoğu temiz ve sağlık dostu enerji üretimine, eğitim veya sağlık programlarına aktarılabilir kamu bütçeleridir.

Fosil yakıt teşvikleri neden hala var?

Fosil yakıt teşviklerinin sebebi, ülkelerin sosyo-ekonomik göstergelerine ve uluslararası ilişkilerine göre farklılık gösterir. Bu sebepler arasında ülkelerin eski elektrik şebeke sistemine sahip olması, yenilenebilir enerjiye geçiş için yeterli uzmanlı ve altyapısının geliştirilmemiş olması, konutlarda ısıtma, soğutma, sıcak su elde etme ve pişirmede ihtiyaç duyulan enerjinin üretimi için yenilenebilir enerji alternatiflerinin geliştirilmemiş olması ve fosil yakıtlardaki istihdamın yenilenebilir enerjiye kaydırılmaması sayılabilir. Tüm bu sebeplere rağmen fosil yakıt teşvikleri kaldırmak halk sağlığı için yararlı ve acilen gerekli bir karardır.

Teşviklerin kaldırılması iklim değişikliği için ne ifade ediyor?

Fosil yakıt tüketicilerine sağlanan teşviklerin kaldırılması, küresel CO₂ emisyonlarında yüzde 20 azaltım sağlayabilir. Bu azaltımın üçte ikisi ise sadece kömüre sağlanan teşviklerin kaldırılmasıyla mümkündür.

Teşviklerin kaldırılması insan sağlığı için ne ifade ediyor?

Uluslararası Para Fonu (IMF)'in araştırmalarına göre küresel ölçekte sadece tüketiciye sağlanan fosil yakıt teşviklerini sonlandırmak hava kirliliğine bağlı erken ölümlerin yarısından daha fazlası, yan yılda yaklaşık 1,6 milyon insanın erken ölümünü engelleyebilir. Fosil yakıt teşviklerinin Türk toplumuna çok büyük maliyetler getirdiği de göz önünde bulundurulmalıdır. IMF 'in raporuna göre karbon dioksit (CO₂) emisyonlarından ve hava kirliliğinden kaynaklanan negatif dışsallıkların Türkiye'ye maliyeti yılda yaklaşık 31,2 milyar Amerikan Dolarıdır.

Teşviklerin kaldırılmasıyla sağlanacak tasarruf sağlık sisteminin iyileştirilmesi ve yenilenebilir enerji teknolojilerine geçişte kullanılabilir.

Sağlık uzmanları neden teşviklerin kaldırılmasını istiyor?

Dünyanın en eski ve en ünlü sağlık dergisi Lancet, iklim değişikliği ile mücadeleyi 21. yüzyılın en büyük sağlık fırsatı olarak ele alıyor. Dergi, fosil yakıt teşviklerinin

sağlanmasıyla elde edilecek tasarrufun sağlık sisteminde kullanılmasını öneriyor. Sadece Lancet değil, otuzdan fazla ülkeden üç yüz bini aşkın doktor ve sağlık uzmanı G7 üyesi ülkeleri kömüre yatırım yapmayarak insan sağlığını kurtarmaya çağırıyor.

G20 ve Fosil Yakıt Teşvikleri

2009 yılında aralarında Türkiye'nin de bulunduğu G20 üyesi ülkeler "verimsiz" fosil yakıt teşviklerini aşamalı olarak kaldırmayı taahhüt etmişlerdir. Ayrıca 2016 yılında G7 ve Avrupa Birliği ülkelerinin liderleri başta kömür, petrol ve doğalgaz olmak üzere tüm "verimsiz" fosil yakıtlara verilen teşviklerin 2025 yılına kadar kaldırılacağını taahhüt altında almıştır. Tüm bu taahhütlere rağmen yavaş ilerleyen süreç ve her hükümetin teşviğe yönelik aracının farklı olması sebebiyle küresel teşviklerin tanımlanmasındaki karışıklık endişe verici.

G20 Üyesi Ülke Olarak Türkiye'de Halk Sağlığı ve Fosil Yakıt Teşvikleri

Türkiye, 2005 yılından bu yana kömürün enerji üretimindeki payını arttırarak enerji arz güvenliğini sağlamak amacıyla finansal teşvikler sağlamaktadır. IMF'in verilerine göre Türkiye 2015 yılında GSYH'sının yüzde 4,5'ini fosil yakıt teşviklerine harcamıştır. HEAL'in 2015 yılındaki Ödenmeyen Sağlık Faturası raporunun bulgularına göre Türkiye'de kömürlü termik santrallere bağlı hava kirliliği her yıl 2.876 erken ölüme sebep olmaktadır. Bu hava kirliliğinin yılda 2,9 ila 3,6 milyar euro sağlık maliyeti getirdiği tahmin edilmektedir.

2016 Nisan ayında meclise sunulan Enerji Piyasası Kanunu'naki değişiklik teklifi ile özellikle Türkiye'nin yerli kömürü linyite yeni bir finansal destek mekanizmasının sunulması endişe vericidir.

Health and Environment Alliance (HEAL)

28, Boulevard Charlemagne, B-1000 Brüksel, Belçika / Tel: +32 2 234 36 40 / E-mail: info@env-health.org / Web: www.env-health.org / Twitter: @HealthandEnv